

УДК 338.487

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32>**Нікітенко К.С.**

в.о. завідувача кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов, кандидат економічних наук, доцент, доцент готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов, Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: https://orcid.org/0000_0001_8423_5605

Nikitenko Katerina

Kherson State Agrarian and Economic University

РОЗВИТОК ЕКОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ПРОБЛЕМИ

DEVELOPMENT OF ECOTOURISM IN UKRAINE: POTENTIAL AND CHALLENGES

Мета даної статті полягає в описі потенціалу та переваг розвитку екотуризму в Україні, а також аналізі проблем, що заважають розвитку даного напрямку туризму. Встановлено, що Україна має значні природні ресурси, які можна використовувати для екотуризму, що підтверджує актуальність дослідження. Підкреслено важливість екотуризму в сприянні сталому розвитку, збереженні біорізноманіття та підтримці місцевих громад. Доведено, що для повної реалізації потенціалу екотуризму в Україні необхідно вирішити ряд проблем: відсутність інфраструктури та споруд, недостатній маркетинг та промоція, а також недосконала законодавча база та державне регулювання. Представлено наукову модель екотуризму, яка включає елементи: природні об'єкти, інфраструктура, соціально-економічний контекст, екологічна складова, правове регулювання, туристи, місцеві жителі.

Ключові слова: екотуризм, розвиток, туризм, Україна, наукова модель.

The aim of this article is to describe the potential and advantages of ecotourism development in Ukraine, as well as to analyze the problems that hinder the development of this type of tourism. It has been established that Ukraine has significant natural resources that can be used for ecotourism, which confirms the relevance of the research. The importance of ecotourism in promoting sustainable development, preserving biodiversity, and supporting local communities is emphasized. It is shown that to fully realize the potential of ecotourism in Ukraine, it is necessary to solve a number of problems, including the lack of infrastructure and facilities, inadequate marketing and promotion, as well as imperfect legislative framework and government regulation. A scientific model of ecotourism is presented, which includes elements such as natural objects, infrastructure, socio-economic context, ecological component, legal regulation, tourists, and local residents. When developing a scientific model of ecotourism in Ukraine, it is necessary to take into account the interests of all stakeholders mentioned. On the one hand, ecotourism can become an important source of income for local residents and regions as a whole. On the other hand, ecotourism can have a negative impact on natural resources if ecological principles and protection measures are not followed. Therefore, the development of a scientific model of ecotourism in Ukraine should provide for the determination of an optimal balance between tourism development and preservation of natural resources. To achieve this balance, various tools can be used, such as ecological certifications, bans on certain activities, restrictions on the number of tourists, and other measures. Today, several ecological projects and programs aimed at the development of ecotourism are already operating in Ukraine. Such initiatives should be supported and expanded, as this will contribute to the preservation of nature and the development of the tourism industry in the country.

Key words: ecotourism, development, tourism, Ukraine, scientific model.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку туризму свідчать про його зростаючий вплив як на світову економіку в цілому, так і на використання природних ресурсів окремих країн і регіонів. Стає очевидним, що туризм перетворюється на велику самостійну галузь народного господарства, діяльність якої спрямована на задоволення специфічних потреб населення. Різноманітність цих потреб задовольняють не тільки туристичні підприємства, а й підприємства інших галузей, що зумовлює позицію туризму як одного з факторів мультиплікаційного впливу на розвиток народногосподарського комплексу, який має величезний вплив на природні ресурси.

В умовах глобалізаційного простору проблема розвитку галузей економіки, що генерують дохід для країни, є особливо актуальною в Україні, оскільки сьогодні точки зростання виступають передумовами для подолання системної кризи. Тому основним напрямом економічної політики України має стати сучасна діяльність, спрямована на перетворення вітчизняного туристичного продукту на ринковий, удосконалення державної інформаційно-регуляторної системи та створення умов для комерціалізації та просування українських виробників туристичного продукту на вітчизняний і зовнішні ринки.

Україна – це країна з багатим природним фондом, яка має значний потенціал для розвитку екотуризму. Екотуризм є видом туризму, що сприяє збереженню природних ресурсів, просвітленню громадськості про важливість екології та створенню соціально-економічного ефекту для місцевих громад. У даній статті ми дослідимо потенціал та проблеми розвитку екотуризму в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан екотуризму в Україні та шляхи його подальшого розвитку є основним напрямом досліджень сучасних вітчизняних науковців, що розглядають цю проблематику. Приклади успішної реалізації екотуристичних проектів в Україні, а також основні проблеми та перешкоди перед розвитком даного сектору туризму в країні виділено в дослідженні [1]. Детальний огляд впливу екотуризму на сталість розвитку країни та рекомендації щодо покращення та підвищення ефективності екотуристичних проектів в Україні представлено в дослідженні [2]. Оцінку потенціалу розвитку екотуризму в Україні та аналіз важливості збереження природи та екологічних ресурсів для розвитку цього виду туризму висвітлено в дослідженні [3]. Сучасний стан та тенденції розвитку екотуризму в Україні, а також аналіз проблем, з якими стикається розвиток екотуризму в Україні та пропозиції щодо їх вирішення наведено в науковій праці [4]. Аналіз стану зеленого туризму в Україні та рекомендації щодо подальшого розвитку цього виду туризму в країні наведено в [5]. У дослідженні [6] проведено аналіз розвитку екотуризму в Україні та його вплив на розвиток економіки та охорону довкілля. Автор також розглядає проблеми та перспективи розвитку екотуризму в Україні та надає відповідні рекомендації. Хоча дослідження, які були наведені, містять важливу інформацію про розвиток екотуризму в Україні, проте є аспекти, які не були достатньо розглянуті, а саме не виділено остаточної наукової моделі екотуризму в Україні з відповідними елементами.

Формулювання цілей статті. Мета статті це опис потенціалу та переваг екотуризму в Україні, а також аналіз проблем, що заважають розвитку цієї галузі та виділення наукової моделі екотуризму в Україні з відповідними елементами.

Виклад основного матеріалу. Екотуризм – це вид туризму, що базується на відвідуванні природних об'єктів та зон, збереженні та охороні навколишнього середовища, а також знайомстві з місцевими культурами та традиціями. Екотуризм сприяє збереженню природних ресурсів та підвищенню екологічної свідомості відвідувачів.

Україна має значний потенціал для розвитку екотуризму. У країні є більше 33 тисяч природоохоронних територій загальною площею більше 10 мільйонів гектарів, серед яких налічується 19 національних природних парків, 17 біосферних заповідників, 12 регіональних ландшафтних парків та багато інших заповідних об'єктів.

Проте, розвиток екотуризму в Україні зустрічається з рядом проблем. Перш за все, це відсутність належної інфраструктури для зручного та безпечного відвідування при-

родних об'єктів, відсутність якісних послуг та привабливих пропозицій для відвідувачів. К найбільш вагомим проблемам відноситься низький рівень екологічної свідомості серед місцевого населення та туристів, що призводить до надмірного забруднення та деградації природних об'єктів. Крім того, необхідно вирішувати питання правового регулювання розвитку екотуризму та забезпечення захисту природи від незаконної діяльності.

Для розвитку екотуризму в Україні необхідно прийняти комплекс заходів. Перш за все, розвивати інфраструктуру туристичної галузі, зокрема будувати готелі, кемпінги, ресторани та інші послуги для туристів. Також необхідно залучати інвестиції для розвитку екотуризму, в тому числі від держави та приватних інвесторів.

Для забезпечення екологічної безпеки необхідно розвивати систему охорони природи та екологічної освіти серед місцевого населення та туристів. Також забезпечувати збір та переробку відходів на природних територіях та запроваджувати екологічні стандарти в готелях та інших об'єктах туристичної інфраструктури.

Прийняття правових норм та законів, що регулюють діяльність у сфері екотуризму, також має велике значення для забезпечення сталого розвитку екотуризму в Україні. До таких норм можна віднести заборону будівництва на природоохоронних територіях та заборону використання вуглеводнів в безпосередній близькості до територій природного захисту.

Наукова модель екотуризму в Україні може включати наступні елементи:

Природні об'єкти – ландшафтні, біологічні та геологічні формації, водні та повітряні простори, що є об'єктами екотуризму.

Інфраструктура – система транспорту, розташування баз відпочинку, готелів, кемпінгів та інших туристичних об'єктів.

Соціально-економічний контекст – рівень розвитку економіки, інвестиційна привабливість регіонів, місцеві традиції та культура.

Екологічна складова – стан екосистем та природних об'єктів, вплив людської діяльності на природу, міри захисту та відновлення біорізноманіття.

Правове регулювання – законодавство, що регулює екотуризм, управління та контроль за використанням природних ресурсів.

Туристи – люди, що приїжджають в регіон для відпочинку та пізнавальних цілей.

Місцеві жителі – люди, що проживають в регіоні та можуть бути включені в екотуристичну діяльність як провідники, організатори місцевих екскурсій, продавці місцевих продуктів та послуг.

Рис. 1. Модель екотуризму в Україні

Під час розробки наукової моделі екотуризму в Україні, необхідно враховувати інтереси всіх зазначених стейкхолдерів. З одного боку, екотуризм може стати важливим джерелом доходів для місцевих жителів та регіонів загалом. З іншого боку, екотуризм може мати негативний вплив на природні ресурси, якщо не дотримуватись екологічних принципів та мір захисту.

Тому розробка наукової моделі екотуризму в Україні повинна передбачати визначення оптимального балансу між розвитком туризму та збереженням природних ресурсів. Для досягнення цього балансу можна використовувати різні інструменти, такі як екологічні сертифікації, заборону на використання певних видів діяльності, обмеження на кількість туристів та інші заходи.

Висновки. Таким чином, екотуризм має великий потенціал для розвитку в Україні. Країна має багаті природні ресурси, що можуть стати привабливими для туристів з усього світу. Однак, для того, щоб цей потенціал було реалізовано, необхідно розв'язати проблеми, пов'язані з низьким рівнем інфраструктури, екологічної свідомості та правового регулювання. Одним із головних проблем, пов'язаних з розвитком екотуризму в Україні, є недостатній рівень інфраструктури. Більшість природних об'єктів не мають належних шляхів доступу, відповідного рівня безпеки та комфорту для туристів. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити та реалізувати програми будівництва і ремонту шляхів, мостів та інших інженерних споруд.

Також необхідно враховувати екологічну складову екотуризму. Нерідко туристи, навідуючись до природних заповідників та інших об'єктів, не дотримуються правил поведінки, що може призвести до порушення біологічної рівноваги та загрози для тваринного та рослинного світу. Для розв'язання цієї проблеми необхідно проводити систематичну роботу з виховання екологічної свідомості серед туристів та населення взагалі.

Однією з ключових проблем, що ускладнює розвиток екотуризму в Україні, є відсутність чіткого правового регулювання. Недостатньо законів та нормативно-правових актів, що б стимувували розвиток екотуризму та забезпечували захист природних ресурсів. Для розв'язання цієї проблеми необхідно прийняти нові законодавчі акти та додаткові правові норми, що б детально регулювали питання розвитку екотуризму в Україні.

Сьогодні в Україні вже діє декілька екологічних проектів та програм, які спрямовані на розвиток екотуризму. Такі ініціативи повинні бути підтримані та розширені, адже це сприятиме збереженню природи та розвитку туристичної галузі в країні.

Список використаних джерел:

1. Козаченко Ю. Розвиток екотуризму в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 37–41.
2. Рошин О. В., Плюта Ю. В. Розвиток екотуризму в Україні як напрямок сталого розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30(4). С. 47–53.
3. Горпиненко О. О., Слободяник О. М. Потенціал екотуризму в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економічний вісник університету*. 2019. № 43(2). С. 23–29.
4. Гаврилюк Н. Екотуризм в Україні: тенденції, проблеми, перспективи. *Стратегії підприємництва та інновацій*. 2020. № 3. С. 75–81
5. Кравченко О. Зелений туризм як шлях до сталого розвитку України. *Український географічний журнал*. 2019. (1). С. 25–31.
6. Зайченко М. Екотуризм в Україні: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2020. (246). С. 16–26.
7. Kirilov Yu. E., Granovskaya V. G., Aleshchenko L.O. Economic mechanism of formation of competitive advantages of subjects of tourist branch. *International scientific-practical journal «Economics of AIC»*. 2020. № 5:45.
8. Krikunova V. M., Aleshchenko L. O. Strategic priorities for the development of youth entrepreneurship in the Kherson region in the field of tourism business. *Tavria Scientific Bulletin*. 2020. № 4.

References:

1. Kozachenko, Yu. (2019) Rozvytok ekoturizmu v Ukraini [Development of ecotourism in Ukraine]. *Biznes Inform*, 10, pp. 37–41.
2. Roshchyn, O. V., & Pliuta, Yu. V. (2020) Rozvytok ekoturizmu v Ukraini yak napriamok staloho rozvytku [The development of ecotourism in Ukraine as a direction of sustainable development]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 30(4), pp. 47–53.
3. Horpynenko, O. O., & Slobodianyuk, O. M. (2019) Potentsial ekoturizmu v Ukraini: stan ta perspektyvy rozvytku. [The potential of ecotourism in Ukraine: state and development prospects]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, no. 43(2), pp. 23–29.
4. Havryliuk, N. (2020) Ekoturizm v Ukraini: tendentsii, problemy, perspektyvy. [Ecotourism in Ukraine: trends, problems, prospects]. *Strategii pidpriemnytstva ta innovatsii*, no. 3, pp. 75–81.
5. Kravchenko, O. (2019) Zelenyi turizm yak shliakh do staloho rozvytku Ukrainy [Green tourism as a way to sustainable development of Ukraine]. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*, (1), pp. 25–31.
6. Zaichenko, M. (2020) Ekoturizm v Ukraini: problemy ta perspektyvy. [Ecotourism in Ukraine: problems and prospects]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, (246), pp. 16–26.
7. Kirilov, Yu. E., Granovskaya V.G., Aleshchenko L.O. (2020) Economic mechanism of formation of competitive advantages of subjects of tourist branch. *International scientific-practical journal "Economics of AIC"*, no. 5:45.
8. Krikunova, V. M., Aleshchenko, L. O. (2020) Strategic priorities for the development of youth entrepreneurship in the Kherson region in the field of tourism business. *Tavria Scientific Bulletin*, no. 4.